STARTAP VA INNOVATSION TADBIRKORLIKNING YUQORI MALAKALI ISH O‘RINLARINI YARATISHDAGI AHAMIYATI

Saibov Farrux Farxodovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi
e-mail: saibovfarrux@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tezisda startap va innovatsion tadbirkorlikning yuqori malakali ish o‘rinlarini yaratishdagi o‘rni nazariy jihatdan tahlil qilingan. Yuqori malakali bandlik yaratishning to‘g‘ridan-to‘g‘ri va ko‘paytiruvchi kanallari aniqlangan, mahalliy sharoitda duch kelinadigan cheklovlar tizimlashtirilgan hamda startap ekotizimini rivojlantirish bo‘yicha amaliy takliflar berilgan.

Kalit so‘zlar: startap, innovatsion tadbirkorlik, yuqori malakali ish o‘rinlari, startap ekotizimi, inson kapitali, ko‘paytiruvchi ta’sir.

Iqtisodiyotning raqamlashuvi va innovatsion rivojlanishi mehnat bozoridagi talabni sifat jihatidan o‘zgartirmoqda: oddiy takrorlanuvchi mehnat ulushi qisqarib, tahliliy, texnologik va ijodiy ko‘nikmalarni talab qiluvchi yuqori malakali ish o‘rinlariga ehtiyoj ortmoqda. Bunday ish o‘rinlari yuqori ish haqi, yuqori mehnat unumdorligi va iqtisodiy o‘sishning sifatli omilini ta’minlaydi. Shu sababli startap va innovatsion tadbirkorlik bandlik siyosatining muhim yo‘nalishi sifatida e'tiborni jalb qilmoqda.

Nazariy jihatdan innovatsion tadbirkorlikning iqtisodiy ahamiyati Shumpeterning «ijodiy buzilish» konsepsiyasiga borib taqaladi: yangi mahsulot, texnologiya va biznes modellarni joriy etuvchi tadbirkorlar bozorni yangilab, eskirgan faoliyat turlarini siqib chiqaradi va yangi, ko‘proq malaka talab qiluvchi ish o‘rinlarini yaratadi [1]. Empirik tadqiqotlar ham yangi tashkil etilgan korxonalarning sof ish o‘rinlari yaratishdagi o‘rnini tasdiqlaydi: Xaltivanger va hammualliflar ishlari ko‘rsatadiki, sof ish o‘rinlari yaratishda gap firmaning kichikligida emas, balki uning yoshligida: yangi tashkil etilgan firmalar yiliga eng yuqori sof o‘sishni ta’minlaydi [2]; Keyn ham startaplarning ish o‘rinlari yaratishdagi hal qiluvchi rolini ta’kidlaydi [3].

Startaplar yuqori malakali bandlikni uch kanal orqali yaratadi. Birinchi kanal — to‘g‘ridan-to‘g‘ri: texnologik startaplar dasturchilar, ma’lumotlar tahlilchilari, muhandislar, dizaynerlar va mahsulot menejerlari kabi mutaxassislarni yollaydi. Ikkinchi kanal — ko‘paytiruvchi: Moretti ko‘rsatganidek, innovatsion tarmoqdagi bitta ish o‘rni mahalliy xizmatlar sohasida qo‘shimcha bir necha ish o‘rnini vujudga keltiradi, bu ta’sir yuqori malakali sektorda yuqoriroq bo‘ladi [4]. Uchinchi kanal — bilim va tajriba tarqalishi: startapda ishlagan mutaxassislar keyinchalik yangi korxonalar ochadi yoki boshqa kompaniyalarga yangi ko‘nikmalarni olib boradi, bu esa ekotizimning o‘z-o‘zini kuchaytiruvchi xususiyatini yaratadi [5].

Yuqori malakali ish o‘rinlarini yaratish samarasi nafaqat startaplar soniga, balki ekotizimning sifatiga ham bog‘liq. Bunda to‘rtta shart muhim: malakali kadrlar tayyorlovchi ta’lim tizimi; venchur va grant moliyalashtirishning mavjudligi;

texnoparklar, akseleratorlar va inkubatorlar kabi infratuzilma; startaplar uchun qulay huquqiy va soliq muhiti. Ushbu shartlarning birortasi yetishmasa, innovatsion tadbirkorlik yuqori malakali bandlikni yetarli darajada yarata olmaydi.

Mahalliy sharoitda yuqori malakali ish o‘rinlari yaratishni cheklovchi omillarni quyidagicha tizimlashtirish mumkin: birinchidan, ta’lim natijalari bilan mehnat bozori talablari o‘rtasidagi tafovut, ayniqsa amaliy texnologik ko‘nikmalar bo‘yicha; ikkinchidan, erta bosqich startaplari uchun xavfli kapitalning cheklanganligi; uchinchidan, malakali kadrlarning xorijga yoki yirik kompaniyalarga ketish xavfi («miyaning oqib ketishi»); to‘rtinchidan, startaplarning yuqori muvaffaqiyatsizlik darajasi, bu yangi ish o‘rinlarining barqarorligiga ta’sir qiladi; beshinchidan, hududlar o‘rtasida ekotizim rivojlanishidagi tafovut.

Tahlil asosida quyidagi takliflar beriladi: (1) ta’lim dasturlarini startap ekotizimi talablariga moslashtirish va amaliy loyihalar asosidagi o‘qitishni kengaytirish; (2) erta bosqich startaplari uchun grant, mikrokredit va venchur fondlarni rivojlantirish, shu jumladan xususiy investorlarni rag‘batlantirish; (3) hududlarda texnoparklar va inkubatorlar tarmog‘ini kengaytirib, startap ekotizimining hududiy tafovutini kamaytirish; (4) yuqori malakali kadrlarni yollagan startaplar uchun soliq va ijtimoiy badallar bo‘yicha qulayliklar ko‘rib chiqish; (5) startaplar sohasidagi bandlikni muntazam statistik kuzatish va ish o‘rinlarining sifat ko‘rsatkichlarini (ish haqi, malaka, barqarorlik) baholash tizimini joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, startap va innovatsion tadbirkorlik yuqori malakali ish o‘rinlarini yaratishning samarali vositasi bo‘lib, uning ta’siri to‘g‘ridan-to‘g‘ri yollash, mahalliy ko‘paytiruvchi va bilim tarqalishi orqali amalga oshadi. Bu ta’sirni kuchaytirish uchun ta’lim, moliya, infratuzilma va institutlarni birgalikda rivojlantiruvchi kompleks siyosat zarur. Mazkur tezisda keltirilgan xulosalar nazariy tahlilga asoslangan; ularni mahalliy ma’lumotlar asosida miqdoriy tasdiqlash keyingi tadqiqotlar vazifasidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Schumpeter J. A. The Theory of Economic Development. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934.

2. Haltiwanger J., Jarmin R. S., Miranda J. Who Creates Jobs? Small versus Large versus Young // The Review of Economics and Statistics. — 2013. — Vol. 95, No. 2. — P. 347–361.

3. Kane T. J. The Importance of Startups in Job Creation and Job Destruction. — Kansas City: Ewing Marion Kauffman Foundation, 2010.

4. Moretti E. Local Multipliers // American Economic Review: Papers and Proceedings. — 2010. — Vol. 100, No. 2. — P. 373–377.

5. Feld B. Startup Communities: Building an Entrepreneurial Ecosystem in Your City. — Hoboken: Wiley, 2012.